

Koós Gábor

Nemzetközi Magánjogi és Európai Gazdasági Jogi Tanszék

Témavezető: Király Miklós

A DE MINIMIS ELV „ÉRVÉNYESÜLÉSE” AZ ÁRUK SZABAD MOZGÁSA ALAPSZABADSÁG KÖRÉBEN

Az integráció és az Európai Unió politikái alakításának alapkérdése a kezdetektől fogva a közösségi illetve uniós integráció és a nemzeti szabályozói autonómia közötti érzékeny, a mindenkori erőviszonyok és az aktuális politikai szerepfelfogás által determinált, a szubszidiaritás és a szuverenitás fogalmaival fémjelzett viszony.

Az áruk szabad mozgása alapszabadság centrális rendelkezésének, az EUMSZ. 34. cikk alkalmazási körének meghatározásában is visszatükröződik ez a permanens mozgás. E cikk alkalmazásának terjedelme az integrációs folyamatok intenzitásának és az Európai Bíróság részben ezzel összefüggő aktivitásának függvényében időben változott. Egyáltalán nem meglepő ez, figyelemmel arra, hogy az EUMSZ 34. cikk fő feladata éppen abban áll, hogy valamilyen speciális tárgyú nemzeti intézkedést a közösségi illetve uniós joggal össze nem egyeztethetőségre hivatkozással alkalmazhatatlannak nyilvánítson, megvalósítva ezzel a negatív integrációt.

Az egyre mélyülő integráció és a továbbra is hangsúlyozott nemzeti szabályozói akarat konfliktusában, a kettő közötti némileg esetleges és folyamatosan változó határok kijelölésében kulcsszerepet játszik az EUMSZ 34. cikke, mint a legitim és illegitim tagállami intézkedések közötti határvonal kialakításának eszköze.¹ *„Ellentmondás rejlik egyrészt az arra irányuló közösségi jogalkotói szándék között, hogy az EK 28. cikk a korlát szerepét töltsse be a tagállamok gazdasági protekciónizmusának különféle formáival szemben, másrészt a Bíróság azon törekvése között, hogy az említett államok belpolitikájának bizonyos területeibe ne avatkozzon be.”*²

A tagállami piacok integrálására irányuló közösségi szándék szükségszerűen a termelésre és a fogyasztásra vonatkozó tagállami szabályozói tevékenység korlátozását jelentette. A bizonyos területeken nélkülözhetetlennek mutató tagállami

¹ WILS 1993, 475. o.; CRAIG-DE BÚRCA 2008, 614. o.

² Yves Bot főtanácsnok indítványa a C-110/05. sz. Európai Közösségek Bizottsága v. Olasz Köztársaság ügyben 2008. július 8-án, 75. pont

szabályozásra tekintettel lévő részbeni integráció korlátozott keretek között változatlanul lehetőséget biztosít a nemzeti szabályozásra. A problémát azonban ezeknek a kereteknek a megtalálása és időnként az integráció, máskor a tagállami szabályozói kompetencia irányába való eltolása jelenti. E mozgó határok kijelölésének és a határokat átlépő tagállami intézkedések kioltásának eszköze az EUMSZ. 34. cikke.³

Abból következően, hogy az EUMSZ. 34. cikke nem határozza meg a tagállami intézkedések azon körét, amelyek mennyiségi korlátozással azonos hatású intézkedésnek minősülnek, az EUMSZ. 34. cikk konkrét tartalma – és ebből eredően az európai bírósági kontroll alá vont tagállami intézkedések köre – a bírósági esetjog által meghatározott. Önmagában a „*mennyiségi korlátozással azonos hatású intézkedések*” fogalma tág értelmezési lehetőséget biztosít, amit a 33. cikk (7) bekezdésének rendelkezései alapján a behozatal mennyiségi korlátozásaival azonos hatású és az EGK-Szerződés értelmében elfogadott egyéb rendelkezések hatálya alá nem tartozó intézkedések megszüntetéséről szóló 1969. december 22-i 70/50/EGK bizottsági irányelv⁴ és főként a Dassonville-ítélet⁵ volt hivatott konkretizálni.

Ez utóbbi ítélet azzal, hogy a tagállamok minden olyan kereskedelmi szabályozását, amely közvetlenül vagy közvetve, ténylegesen vagy potenciálisan akadályozhatja a Közösségen belüli kereskedelmet, mennyiségi korlátozással azonos hatású intézkedésnek minősített, a diszkriminatív szándék helyett a hatás-elvre alapította a mennyiségi korlátozással azonos hatású intézkedések gyakorlatát.⁶ Az Európai Közösség belső piaca kialakításának korai fázisában természetesnek tűnt, hogy a tagállami intézkedések (az ítélkezési gyakorlat alapján később már nem csak a kereskedelmi tárgyú szabályozás) lehető legtágabb körét bírósági kontroll alá kell vonni, hogy az áruk szabad mozgásának potenciális akadályát képező tagállami korlátozásokat le lehessen bontani.

A tagállami intézkedéseknek a hatás-elv és a Dassonville-formula által kijelölt köre a gyakorlatban azonban azt eredményezi, hogy a tagállamközi kereskedelemre

³ WILS 1993, 475. o.

⁴ A Bizottság irányelve (1969. december 22.) a 33. cikk (7) bekezdésének rendelkezései alapján a behozatal mennyiségi korlátozásaival azonos hatású és az EGK-Szerződés értelmében elfogadott egyéb rendelkezések hatálya alá nem tartozó intézkedések megszüntetéséről HL L 13., 1970.1.19., 29-31. o.

⁵ 8/74. sz. Procureur du Roi v. Benoit és Gustave Dassonville ügy, ECR [1974] 837. o.

⁶ 8/74. sz. Procureur du Roi v. Benoit és Gustave Dassonville ügy, ECR [1974] 837. o. Rn. 5. Azt, hogy egy tagállami intézkedés mennyiségi korlátozással azonos hatású intézkedésnek minősítéséhez nem elengedhetetlen a diszkriminatív szándék, később a Bíróság a 120/78. sz. Rewe Zentral AG v. Bundesmonopolverwaltung für Brantwein ügyben tette egyértelművé, ECR [1979] 649. o.

akár csak potenciálisan korlátozó hatást gyakorló tagállami intézkedések is mindennemű mérlegelés nélkül szükségszerűen az Európai Bíróság vizsgálatának tárgyát képezik. Ez a diszkriminációs megközelítéssel szemben egyértelműen a piaci hozzáférés teszt és a hatás-elv irányába történő elmozdulást jelenti.

Ennek a gyakorlatnak kétségtelen előnye, hogy hozzájárul az integráció mélyüléséhez és a joggyakorlat egységét szolgálja. Ugyanakkor rendkívül jelentős mértékben terheli az Európai Bíróságot, mert nagyszámú ilyen ügyet kell elbírálnia, és egyidejűleg megnehezíti a tagállamoknak, hogy az árukereskedelemmel akár csak rendkívül közvetett kapcsolatban álló tagállami politikákat saját elgondolásuk szerint alakítsanak. A hatás-elvű megközelítés függetlenül a tagállamközi kereskedelemre gyakorolt tényleges hatásától, mértékétől illetve intenzitásától olyan tagállami intézkedéseket is a Bíróság látóterébe von, illetve adott esetben olyan intézkedések hatályosulását is ellehetetleníti, amelyekre teljesülnek ugyan a Dassonville-formula elemei, de nem kereskedelempolitikai tárgyúak és a tagállamközi kereskedelemre gyakorolt hatásuk is túlon túl bizonytalan és közvetett. Ez nem kevés bizonytalanságot hoz a rendszerbe és a tagállami bíróságok döntésképtelenségét eredményezheti.

Hátránya a piacra jutásra gyakorolt hatás vizsgálatának,⁷ hogy rendkívüli mértékben beavatkozik a tagállami szabályozói autonómiába azáltal, hogy még ha az adott intézkedés nem is különbözteti meg hátrányosan a más tagállamból érkező árut, amennyiben nem igazolható, az európai uniós joggal való összeegyeztetlenségből adódóan meg kell szüntetni. Mivel csaknem valamennyi tagállami intézkedés gyakorol(hat) valamilyen hatást valamely tagállamok közötti mozgásra még akkor is, ha a szándék nem erre irányul és ez a hatás csekélynek mondható, ez komoly következményekkel jár a nemzeti jogalkotás szempontjából.

Az Európai Bíróság ragaszkodása a piaci hozzáférés teszthez ennek ellenére töretlennek látszik. A piaci hozzáférés teszt szerint minden olyan vállalkozásnak, amely a Közösség valamely tagállamában jogszerű gazdasági tevékenységet végez, zavartalan hozzáférést kell biztosítani a Közösség teljes piacához mindaddig, amíg nincs olyan igazolható érdek, amelyre tekintettel ez a hozzáférés megtagadható. Habár bizonyos ítéletek indoklásában alkalmanként voltak következtetlenségek, ez az az elv, amely a Dassonville-ítélettől a Cassis de Dijon ítéleten át a Keck-ügyben hozott ítéletig a Bíróság számára meghatározó kiinduló elvként szolgált.⁸

⁷ Market access test

⁸ Jacobs főtanácsnok véleménye a C-412/93. sz. Société d'Importation Edouard Leclerc-Siplec v TFI Publicité SA and M6 Publicité SA ügyben 1994. november 24-én. ECR [1995] 17. o., 41 pont

A Bíróság esetjogában kimutatható ugyanakkor, hogy a Bíróság felismerte azt a kockázatot, amit egy túlzottan átfogó, az intézkedések legszélesebb körét az EUMSZ 34. cikk hatálya alá vonó piaci hozzáférés teszt jelentene, és különböző technikákkal kísérletet tett arra, hogy leválassza azokat a tagállami intézkedéseket, amelyeknek az uniós jogi vizsgálatától nem lehet eltekinteni azoktól, amelyek esetében ez a felülvizsgálat nem indokolt.⁹ Számos kísérletet láthatunk arra, hogy a Bíróság vagy valamelyik főtanácsnok a hatás-elvet némiképpen finomítva, igyekszik olyan kritériumokat bevezetni, amelyek korlátozzák a mennyiségi korlátozással azonos hatású intézkedésnek minősülő intézkedések körét. Jacobs főtanácsnok a Leclerc-ügyben előterjesztett indítványában a piaci hozzáférés teszt expanzív jellegéből eredő veszélyekre hivatkozással előrevetíti akár a de minimis-teszt alkalmazásának lehetőségét és ennek mikéntje sarokpontjait.¹⁰

Ezzel megállapítható, hogy klasszikus formájában ugyan mostanáig nem jut érvényre az áruk szabad mozgása körében a de minimis-elv, a gyakorlatban azonban láthatunk kísérletet arra, hogy a hatás-elvet némiképpen korlátozva bizonyos, a Dassonville-formulában foglalt feltételeknek egyébként formálisan eleget tevő tagállami intézkedéseket a hatás intenzitása vagy más szempont szerint mégis kiemeljenek az EUMSZ. 34. cikkének hatóköréből.

A hatás-elv mechanizmusának szűkítése, és ezáltal bizonyos tagállami intézkedések kivonása az EUMSZ 34. cikk hatálya alól alapvetően kétféleképpen képzelhető el. Az egyik lehetőség bizonyos intézkedési típusok tematikus leválasztása és ki-

⁹ BARNARD 2010, 21. o.

¹⁰ A főtanácsnok véleménye szerint az alkalmazandó teszt az erre a hozzáférésre gyakorolt lényeges korlátozó hatást vizsgálhatja. Ez szükségszerűen azt jelentené, hogy a jelenlegi EUMSZ 34. cikk szerinti vizsgálat részét kell, hogy képezze a de minimis teszt. Felismerve, hogy ennek a cikknek a hatókörét korlátozni kell annak érdekében, hogy a tagállami szabályozói autonómiába való túlzott beavatkozást elkerülhessük, a legnyilvánvalóbb megoldásnak az intézkedéseknek a tagállamközi kereskedelemre a piaci hozzáférés korlátozásán keresztül gyakorolt negatív hatásán alapuló kiemelés tűnik. Meglepő módon azonban a Bíróság a Keck-ítéletben nem ilyen megoldás irányába mozdult el. Ennek oka valószínűleg az a kockázat, hogy a tagállami bíróságok, mint az EUMSZ 34. cikkének elsődleges felelősei, a de minimis tesztet túlzottan szabadon értelmezve és a hatás mértékét tetszőlegesen megállapítva a potenciális tagállami korlátozó intézkedések túl széles körét fogják a tagállamközi kereskedelemre gyakorolt hatás jelentéktelenségére hivatkozással kizárni. A de minimis teszt esetleges bevezetése erre figyelemmel a jövőben is óvatosságot igényel. Ugyanakkor a főtanácsnok is elismeri, hogy a nyíltan diszkriminatív tagállami intézkedések de minimis teszt alapján történő kiemelése nem volna elfogadható, ezek az intézkedések még csekély tagállamközi kereskedelemre gyakorolt hatás esetén is korlátozóak és per se tiltottak. Jacobs főtanácsnok véleménye, 42-44., 49. pontok.

emelése a 34. cikk hatálya alól (kvalitatív kritérium). Erre történtek kísérletek az Oebel¹¹ és Blesgen¹² ügyekben, de a valódi fordulatot a Keck-ítélet hozta, amelyben a Bíróság egyértelműen kiemelte a nem diszkriminatív értékesítési feltételeket a 34. cikk hatóköréből.

Bár a meghatározott típusú intézkedések EUMSZ 34. cikk hatálya alóli tematikus kivonására az eddigi egyetlen, a gyakorlatban is kimunkált példa a Bíróság Keck és Mithouard ügyben¹³ hozott ítélete, a közelmúlt fejleményei azt mutatják, hogy ennek a lehetőségnek is lehet a gyakorlatban relevanciája. A Portugál Köztársaság ügyön,¹⁴ a Bizottság kontra Olasz Köztársaság-ügyön¹⁵ és a Mickelsson és Roos ügyeken¹⁶ alapuló, használati korlátozásokkal kapcsolatos gyakorlat azt mutatja, hogy – legalábbis elvben – lehetnek még olyan csoportképző ismérvek, amelyek alapján a tagállami intézkedések bizonyos köre elkülöníthető és eltérően kezelendő. Ezek gyakorlatilag a tagállami intézkedések sajátos csoportját jelentik, amelyek nem kifejezetten magához a termékhez, annak kialakításához kötődnek, hanem a termék életciklusának későbbi szakaszaihoz: az értékesítéshez és a használathoz.

Az értékesítési és használati előírások egymással sok hasonlóságot mutatnak.¹⁷ Egyik legfőbb közös jellemzőjük, hogy jóllehet hatást gyakorolhatnak a termékből értékesített mennyiségre és így formálisan eleget tesznek a Dassonville-ítéletben foglaltaknak, és ezzel elméletben mennyiségi korlátozással azonos hatású intézkedésnek minősülnek, a termék kialakítására, annak jellemzőire ezek általában nem hatnak vissza és ezért a bírói gyakorlat őket kiemelten kezeli.

A tanulmány szempontjából sokkal inkább releváns, a de minimis elvvel közelebbi kapcsolatot mutató gyakorlat azonban a tagállami intézkedés korlátozó hatásának mértékét, intenzitását alapul vevő és ennek alapján a kevésbé jelentős hatást gyakorló intézkedéseknek az EUMSZ 34. cikk hatálya alól történő kivonása (kvantitatív kritérium). A Bíróság azon ügyekben, amelyek az áruk szabad mozgásával

¹¹ C-155/80. sz. Sergius Oebel ügyben 1981. július 14-én hozott ítélet, ECR [1981] 1993. o.

¹² 75/81. sz. ügy Joseph Henri Thomas Blesgen kontra Belga Állam ügyben 1982. március 31-én hozott ítélet, ECR [1982] 1211. o.

¹³ C-267. és 268/91. sz. Keck és Mithouard egyesített ügyek, ECR [1993] 6097. o.

¹⁴ C-265/06. sz. Európai Közösségek Bizottsága kontra Portugál Köztársaság ügyben 2008. április 10-én hozott ítélet, ECR [2008] 2245. o.

¹⁵ C-110/05. sz. Az Európai Közösségek Bizottsága kontra Olasz Köztársaság ügyben 2009. február 10-én hozott ítélet, ECR [2009] 519. o.

¹⁶ C-142/05. sz. Åklagaren kontra Percy Mickelsson és Joakim Roos ügyben 2009. június 4-én hozott ítélet, ECR [2009] 4273. o.

¹⁷ Kokott főtanácsnok indítványa a C-142/05 sz. Åklagaren kontra Percy Mickelsson kontra Joakim Roos ügyben 2006. december 14-én. 52-54. pontok

csak áttételes vagy akár marginális kapcsolatban állnak és nem tekinthetők a szó szoros értelmében vett kereskedelmi szabályozásnak, alkalmazni kezdte az ún. „távolság vagy távoliség” (remoteness-test) tesztet.

Az áruk szabad mozgása alapszabadsággal kapcsolatban a korai esetjogban kialakult tétel, hogy a de minimis szabály ezek vonatkozásában nem alkalmazandó. „*A régóta bevett ítélkezési gyakorlat szerint a nemzeti intézkedések nem kerülnek ki az EUMSZ. 34-35. cikkében lévő tilalom hatálya alól pusztán amiatt, hogy az általuk támasztott akadály enyhe és a terméket más módon is lehet forgalmazni.*”¹⁸ A Bizottság ezen tétel alátámasztására a 177/82. és a 178/82. sz. Van de Haar egyesített ügyekben foglaltakra hivatkozik. Eszerint a behozatal korlátozására alkalmas szabályozás akkor is az EUMSZ. 34. cikke értelmében vett mennyiségi korlátozással azonos hatású intézkedés, ha ez a behozatalt csak csekély mértékben akadályozza és más lehetőségek is rendelkezésre állnak a behozott termékek értékesítésére. Az EUMSZ. 34. cikk nem tesz különbséget a mennyiségi korlátozással azonos hatású intézkedések között aszerint, hogy azok a tagállamközi kereskedelmet milyen mértékben befolyásolják.¹⁹ Az ítélet az ilyen tagállami intézkedések tekintetében kizárólag az intézkedés hatását, az arra való alkalmasságot tekinti relevánsnak, hogy az a tagállamközi kereskedelemre képes-e negatív hatást gyakorolni, és ennek igazolása esetén szükségtelennek tartja a korlátozó hatás mértékének vizsgálatát. Önmagában a hatás csekély volta vagy az értékesítés egyéb rendelkezésre álló lehetőségei „nem mentesítik” az adott tagállami intézkedést. A Bíróság ezt az álláspontját megerősítette a 269/83. sz. Bizottság kontra Franciaország ügyben.²⁰

Az Európai Bizottság álláspontja szerint valamely állami intézkedés mennyiségi korlátozással azonos hatású tiltott intézkedést jelenthet akkor is, ha:

- „*gazdasági jelentősége viszonylagosan kicsi;*
- *a nemzeti felségterületnek csak igen korlátozott földrajzi részén érvényesül*”²¹

¹⁸ Az áruk szabad mozgása Útmutató a Szerződésnek az áruk szabad mozgását szabályozó rendelkezéseinek alkalmazásához, Európai Bizottság 2010. 3.1.6. pont. http://ec.europa.eu/enterprise/policies/single-market-goods/files/goods/docs/art34-36/new_guide_hu.pdf; A letöltés időpontja 2012. június 3.

¹⁹ 177/82. és a 178/82. sz. büntetőeljárás Jan van de Haar és Kaveka de Meern BV ellen ügyben 1984. április 5-én hozott ítélet, ECR [1984] 1797. o., Rn. 13-14.

²⁰ 269/83. sz. Bizottság kontra Franciaország ügyben 1985. március 14-én hozott ítélet, ECR [1985] 837. o. Rn. 10.

²¹ C-67/97. sz. Ditlev Bluhme ügyben 1998. december 3-án hozott ítélet EBHT [1998] 8033. o. Rn. 19-20.

- *a behozatal/kivitel korlátozott számát vagy korlátozott számú gazdasági szereplőt érint.*²²

A Bíróság egy ítéletében azt is egyértelművé tette, hogy habár a kifogásolt nemzeti intézkedések nem értek el jelentős eredményt, a kívánt kereskedelemkorlátozás vonatkozásában nem hagyható figyelmen kívül a hazai termékek előnyben részesítésére irányuló szándék és a tagállamok közötti kereskedelem mennyiségének befolyásolására való alkalmasság csupán a cél elérésére irányuló intézkedések gyenge hatásfoka miatt.²³

A Bíróság nem találta „*teljesen teoretikusnak és hipotetikusnak*” a Franciaországnak felrótt uniós jog megsértését a tagállam erre irányuló javaslata ellenére még akkor sem, ha az érintett árut más tagállamban csak csekély mértékben állítják elő, valamint ha ezekre nincs speciális szabályozás, és az ennek megfelelően előállított termékek lényegében megfelelnek a francia rendelkezéseknek. A Dassonville-ítéletben foglaltak értelmében a mennyiségi korlátozással azonos hatású intézkedés fogalma átfogja a vitatott rendelkezésnek nem csak a tényleges, de eshetőleges hatásait is. Így a Szerződés áruk szabad mozgására vonatkozó rendelkezései alkalmazásának nem mond ellent, hogy eddig nem merült fel olyan konkrét eset, amely kapcsolatban állna valamely más tagállammal.²⁴

Az egyértelműnek tekinthető bírósági álláspont dacára a 80-as évek végén, 90-es évek elején több ítélet is született, melyben ez a probléma felmerült. A Krantz-ítéletben²⁵ például a Bíróság nem diszkriminatív és a tagállamközi kereskedelem befolyásolására nem irányuló tagállami intézkedés vonatkozásában megállapította, hogy túl bizonytalan és közvetett hatású ahhoz, hogy a tagállamközi kereskedelemre hatást gyakorlónak lehessen tekinteni. Ehhez hasonlóan a C-93/92 sz. ügyben²⁶ (megerősítve a Krantz-ügyben foglaltakat) a Bíróság megállapította, hogy a német kötelmi jogi szerződéskötést megelőző tájékoztatási kötelezettség szintén nem diszkriminatív és nem a tagállamközi kereskedelem befolyásolására irányuló tagállami intézkedés, melynek esetleges korlátozó hatásai túlságosan bizonytalanok

²² Bizottsági Útmutató 3.1.6. pont

²³ 249/81. sz. Európai Közösségek Bizottsága v. Írország ügyben 1982. november 24-én hozott ítélet, ECR [1982] 4005. o. Rn. 25.

²⁴ C-184/96 sz. Európai Közösségek Bizottsága v. Franciaország ügyben 1998. október 22-én hozott ítélet. ECR [1998] 6197. o. Rn. 14-18.

²⁵ C-69/88. sz. H. Krantz GmbH & Co. v. Ontvanger der Directe Belastingen and Netherlands State ügyben 1990. március 7-én hozott ítélet ECR [1990] 583. o.

²⁶ C-93/92. sz. CMC Motorradcenter GmbH gegen Pelin Baskiciogullari ügyben 1993. október 13-án hozott ítélet, ECR [1993] 5009. o.

és közvetettek ahhoz, hogy az általa előírt kötelezettséget a tagállamközi kereskedelem befolyásolására alkalmasnak tekintsük.

A C-379/92 sz. Peralta-ügyben a Bíróság a vitatott szabályozásról megállapította, hogy az nem diszkriminatív, nem a tagállamok közötti árukereskedelem befolyásolására irányul. Az a korlátozó hatás pedig, amit a vitatott intézkedés a tagállamközi kereskedelemre gyakorolhatna, túlságosan bizonytalan és közvetett ahhoz, hogy a Dassonville-ítéletben foglaltak értelmében a tagállamok közötti kereskedelem befolyásolására alkalmas tagállami intézkedésnek lehessen tekinteni.²⁷ Ezt a gyakorlatot a Bíróság a C-266/96 sz. Corsica Ferries France ügyben²⁸ ismét megerősítette.

A Bíróság egyértelműen rögzítette, hogy az EUMSZ. 34. cikk alkalmazásának terjedelmét nem befolyásolja az adott tagállami intézkedés tagállamközi kereskedelemre gyakorolt hatásának intenzitása, ennek alapján nem lehet különbséget tenni a mennyiségi korlátozással azonos hatású intézkedések között. Az egyetlen kivételt a tagállamközi kereskedelemre tisztán hipotetikus hatással bíró nemzeti intézkedések képezik.²⁹

A C-44/98 sz. ügyben a Bíróság már nem csak azt teszi egyértelművé, hogy a tagállamközi kereskedelemre gyakorolt hatás közvetlen voltát és intenzitását vizsgálni kívánja az adott tagállami intézkedés uniós joggal való összeegyeztethetőségének megállapításához, hanem az ítéletből az is egyértelműen kitűnik, hogy valóban ez az eredményét tekintve a de minimis elvhez sok hasonlóságot mutató vizsgálati mechanizmus milyen értelmezési nehézségeket hordoz.³⁰

Az ezen ítéleteken alapuló gyakorlat a vizsgált nemzeti intézkedés tagállamok közötti kereskedelemre gyakorolt túlságosan bizonytalan és közvetett hatásán alapszik. Jóllehet ez sem a kifejezett de minimis-elv alkalmazását jelenti, de az ezen csoportba tartozó ítéletek némi távolodást mutathatnak adott esetben a korlátlanul érvényesülő hatás-elvtől. Már a korábbi két intézkedéscsoport is mutatta a hajlandóságot az Európai Bíróság részéről arra, hogy bizonyos tagállami intézkedések

²⁷ C-379/92. sz. Büntetőeljárás Matteo Peralta ellen ügyben 1994. július 14-én hozott ítélet ECR [1994] 3453. o. 23-25. pontok

²⁸ C-266/96 sz. Corsica Ferries France SA v Gruppo Antichi Ormeggiatori del porto di Genova Coop. arl, Gruppo Ormeggiatori del Golfo di La Spezia Coop. arl and Ministero dei Trasporti e della Navigazione ügy ECR [1998] 3949 o. 31. pont

²⁹ C-126/91. sz. Schutzverband gegen Unwesen in der Wirtschaft gegen Yves Rocher GmbH ügyben 1993. május 18-án hozott ítélet, ECR [1993] 2361. o. 20-21. pontok

³⁰ C-44/98. sz. BASF AG v. Präsident des Deutschen Patentamts ügyben 1999. szeptember 21-én hozott ítélet, ECR [1999] 6269. o. 15-22. pontok

kikerüljenek felülvizsgálata köréből, ez a szempont azonban a gyakorlatban talán még a fentieknél is nehezebben alkalmazható.

Ahhoz, hogy effajta megközelítés a gyakorlatban alkalmazható legyen, szükség van olyan szempontokra, amelyek alkalmazásával lehetőség van egységes gyakorlat kialakítására a túlságosan közvetett vagy jelentéktelennek minősülő hatás megítélésére. Ennek hiányában nem marad más lehetőség, mint a sajátos veszélyeket magában hordozó, esetről esetre történő megítélés, amelyet éppen a de minimis-elv kategorikus elutasításával kívánt a Bíróság elkerülni.

Amint látható a de minimis elv és tágabb értelemben a tagállami kereskedelemkorlátozó intézkedések meghatározott csoportját a 34. cikk hatálya alól kiemelő elhatárolási szempontok és ismérvek jelentősége, illetve az ezek iránti igény a pozitív és negatív integráció illetve ezzel összefüggésben a korlátozó intézkedések diszkriminációs vagy hatás elvű megközelítésének függvénye. A negatív integráció és a hatás elv irányába történő elmozdulás fokozza az érdeklődést minden olyan lehetséges megoldás irányába, amely mérsékelni hivatott az ebből eredő túlzottan expanzív kontrollt a tagállami szabályozó felett.

Ennek egyértelmű bizonyítéka a C-110/05. számú ügyben a Bíróság által vallott új megközelítés. Ezen ítélet 37. pontja szerint ugyanis az EUMSZ 34. cikk értelmében vett behozatalra vonatkozó mennyiségi korlátozásokkal azonos hatású intézkedéseknek kell tekinteni minden más olyan intézkedést, „*amely valamely tagállamban akadályozza a más tagállamokból származó termékek piacra jutását.*”³¹ Ez az általános megfogalmazás a hatás elv irányába történő elmozdulást mutatja. A korábbi bekezdések által átfogni hivatott két másik intézkedési kör (diszkriminatív intézkedések és a megkülönböztetés nélkül alkalmazandó korlátozó intézkedések) egyikébe sem tartozó, ezek által el nem ért tagállami korlátozó intézkedéseket hivatott ez a rendelkezés biztonsági hálóként felfogni. Jóllehet ennek az ítéletnek az egyértelmű megerősítése a Bíróság gyakorlatában hosszabb folyamat lesz, az valószínűsíthető, hogy ilyen irányú elmozdulás vagy 34. cikk hatálya alól a tematikus csoportképzés vagy a hatás intenzitásának figyelembe vételével történő szűkítést von majd maga után. Ennek jele már a C-110/05. számú ítéletben megfigyelhető: „*E tekintetben meg kell állapítani, hogy a termék valamely tagállam területén való használatára vonatkozó tilalom jelentős hatással van a fogyasztók magatartására, amely ugyanakkor hat e terméknek az e tagállamban való piacra jutására.*” Bizonyos álláspont szerint ugyanis már ebből a megfogalmazásból kiolvasható olyan

³¹ C-110/05. sz. Az Európai Közösségek Bizottsága kontra Olasz Köztársaság ügyben 2009. február 10-én hozott ítélet, ECR [2009] 519. o. 37. pont

„óvatos” megközelítés, mely szerint a Bíróság egy küszöb-követelmény szükségességét sugallja.³²

Amennyiben ebből az ítéletből kiolvasható olyan irányvonal, amely a de minimis elv alkalmazását mégis lehetővé tenné az áruk szabad mozgása alapszabadság körében, és ezt a gyakorlatot a Bíróság a továbbiakban meg is erősíti, úgy elengedhetetlen lesz ennek a vonulatnak a korábbi, a de minimis elv alkalmazhatóságát ezen a területen kategorikusan elutasító esetjogi gyakorlattal való szinkronba hozatala. Lehetséges válasz erre, hogy a diszkriminatív és a termékkötött szabályozás vonatkozásában továbbra sem érvényesül a de minimis teszt, ezzel szemben a C-110/05. számú ítéletben kimunkált új harmadik, minden lehetséges tagállami intézkedést átfogni hivatott kategória tekintetében alkalmazható lenne egy bizonyos küszöb.

Bot főtanácsnok a szabályozás piacra gyakorolt hatásának konkrét vizsgálata és ezzel a különböző alapszabadságok vonatkozásában egységesen alkalmazható kritérium mellett érvelő, hatás elven alapuló modellje³³ egyértelműen mutatja, hogy szükséges azon szempontok tisztázása, amelyek egyértelműen kijelölik a gyakorlatban az EUMSZ 34. cikkének hatókörét. Megítélése szerint az intézkedés piacra gyakorolt hatása olyan általános kritérium, amely valamennyi szabályozási típusra alkalmazható. Ahhoz kapcsolódik, hogy a nemzeti szabályozás mennyiben akadályozza a tagállamok közötti kereskedelmet. Egy nemzeti jogszabály akkor minősül a Szerződéssel ellentétes, mennyiségi korlátozással azonos hatású intézkedésnek, ha akadályozza, zavarja vagy megnehezíti a többi tagállamból származó termékek piacra jutását.³⁴ Ez azonban értelemszerűen eseti vizsgálatot feltételez, a Bíróságnak a piacra jutást korlátozó adott intézkedés által a Közösségen belüli kereskedelemre gyakorolt akadályozó hatás terjedelmét kell in concreto vizsgálnia.

Álláspontja szerint a Bíróság ítélezési gyakorlatának vizsgálata útmutatást ad e kritérium alkalmazására. A leginkább kérdéses nem diszkriminatív intézkedések esetében jelzi, hogy meg kell vizsgálni a kereskedelmi forgalomra gyakorolt tényleges hatást, a Bíróság által végzendő elemzés azonban szükségképpen nem jelent összetett gazdasági értékelést. A Bíróság álláspontja szerint az EUMSZ 34. cikk ugyanis nem tesz különbséget azok között a szabályozások között, amelyek mennyiségi korlátozással azonos hatású intézkedésnek minősülhetnek a tagállamok közötti kereskedelemre gyakorolt hatásuk intenzitása alapján.³⁵

³² BARNARD 2010, 78. (59. l.) és 107. o.

³³ Yves Bot főtanácsnok indítványa a C-110/05. sz. Európai Közösségek Bizottsága v. Olasz Köztársaság ügyben 2008. július 8-án

³⁴ Indítvány 108-111. pontok

³⁵ Indítvány 116 pont

Lényegében ez a magyarázata annak, hogy a Bíróság kezdettől elutasító minden a hatás intenzitásán alapuló vizsgálattal szemben. A Bíróságnak ugyanis de minimis kritérium alkalmazása esetén el kellene végezni egy meglehetősen „*szszetett gazdasági értékelést*”, amelyhez szükséges inputok is hiányoznak, és az adott konstellációtól függően esetről esetre ki kellene tudnia dolgozni egy olyan szempontrendszert, ami alapján a hatás jelentősége az adott ügyben megítélhető. Kérdéses, hogy mennyiben volna reális lehetőség egy ilyen horderejű feladatnak a Bíróságra telepítése, és hogy ez kivitelezhető volna-e a gyakorlatban.

Ennek a vizsgálatnak az elkerülésére jó lehetőséget kínál az olyan ennél „egyértelműbb” szempontok alkalmazása, hogy az adott intézkedések – legalábbis elméletben és ennek tényleges mértékétől függetlenül – alkalmasak-e a tagállamok közötti kereskedelem akadályozására vagy zavarására. Ehhez a Bíróságnak szintén elegendő információval kell rendelkeznie, de ez közel sem jelent az előbbihez hasonló részletességű elemzést. Ennek következményeként a Bíróság ítélkezési gyakorlatából az következik, hogy a pusztán feltételezett,³⁶ illetve túlságosan esetleges és közvetett³⁷ vagy egyszerűen jelentéktelen³⁸ hatások nem elegendőek ahhoz, hogy az intézkedések az EUMSZ 34. cikkel ellentétes mennyiségi korlátozással azonos hatású intézkedésnek minősüljenek. Nem szükséges, hogy ez az akadályozás tényleges és jelentős legyen, de legalább lehetségesnek kell lennie.³⁹ Ezzel gyakorlatilag szintén némileg bizonytalan tartalmú, sok tekintetben a hatás intenzitásának vizsgálatát meghaladó mértékben szubjektív, ámde a gyakorlatban a Bíróság által sokkal inkább kezelhető kritériumrendszer marad alkalmazandó az esetenként túl tágra nyitott hatás-elv mérséklésére, még ha adott esetben ésszerűnek is bizonyulna valamiféle intenzitási küszöb bevezetése.

³⁶ C-169/91. sz. B & Q ügyben 1992. december 16-án hozott ítéletében ECR [1992] 6635. o. ítélet 15. pont

³⁷ C-69/88. sz. Krantz-ügy 11. pontját, a C-379/92. sz. Peralta-ügy 24. pontját, a C-134/94. sz. Esso Española ügyben 1995. november 30-án hozott ítélet ECR [1995], 4223. o. 24. pont, a C-67/97. sz. Bluhme-ügy 22. pont

³⁸ A C-20/03. sz., Burmanjer és társai ügyben 2005. május 26-án hozott ítélet ECR [2005] 4133. o. 31. pont

³⁹ Indítvány 112-117. pontok

Felhasznált irodalom

BARNARD, Catherine: The Substantive Law of the EU. The Four Freedoms. Third Edition, Oxford University Press, 2010

CRAIG, Paul P. – DE BÚRCA, Gráinne : EU Law: Text. Cases and Materials. Oxford University Press, 2008

WILS, W. P. J.: The Search for the Rule in Article 30 EEC: Much Ado About Nothing? European Law Review 18, 1993, 675.